

ZNAČAJ PREDUZETNIŠTVA I INOVATIVNOSTI ZA EKONOMSKI RAZVOJ REPUBLIKE SRBIJE

THE IMPORTANCE OF ENTREPRENEURSHIP AND INNOVATIVENESS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Šormaz Goran | Centar za kulturu „Vlada Divljan“, Beograd, Srbija | goran.sormaz@gmail.com

Sažetak

Ekonomski razvoj jedne države neostvariv je bez inovacija i preduzetništva. Kako su privredni subjekti u privatnom vlasništvu jedan od glavnih pokretača ekonomije, otvaranjem radnih mesta, kao i rastom proizvodnje i potrošnje, može se reći da inovacije, uz pomoć preduzetništva, pokreću nacionalnu, ali i svetsku ekonomiju. Inovativnost je ključni element preduzetništva, tako da preduzeća moraju kontinuirano da inoviraju poslovanje kako bi izbegla stagnaciju i mogući prestanak rada. Uzročno - posledične veze inovacija, preduzetništva i ekonomskog razvoja treba pažljivo analizirati i pratiti, uzimajući u obzir sve okolnosti u određenom trenutku. Na osnovu takve analize, moguće je uočiti razloge zastoja i padova u njihovoj korelaciji, kako bi se ubuduće promptnije reagovalo. Inventivnost je najvredniji resurs svake kompanije, tako da je veoma bitno da se pospešuje kreativno razmišljanje i iznošenje novih ideja. Inovacije imaju direktan uticaj na povećanje produktivnosti i porast konkurentnosti, a kontinuirano inoviranje poslovanja podrazumeva stalno prilagođavanje i sposobnost snalaženja na konkurentnom tržištu. Inovativnost i preduzetništvo ključni su za ekonomski razvoj svake države, budući da pružaju brojne mogućnosti i varijacije, primenljive u svakom privrednom sistemu.

Ključne reči: preduzetništvo, inovacije, inventivnost, ekonomski razvoj, privreda, strategija

Abstract

The economic development of a country is impossible without innovation and entrepreneurship. As privately owned economic entities are one of the main drivers of the economy, job creation, as well as the growth of production and consumption, can be said that innovations, with the help of entrepreneurship, drive the national and world economy. Innovation is a crucial element of entrepreneurship, so companies must continuously innovate their business in order to avoid stagnation and possible closure. The causal links between innovation, entrepreneurship and economic development should be carefully analyzed and monitored, taking into account all the circumstances at a given time. Based on such an analysis, it is possible to identify the reasons for the stagnation and decline in their correlation, in order to react more promptly in the future. Inventiveness is the most valuable resource of any company, so it is very important to encourage creative thinking and presenting new ideas. Innovations have a direct impact on increasing productivity and increasing competitiveness, and continuous business innovation implies constant adjustment and the ability to cope in a competitive market. Innovation and entrepreneurship are key to the economic development of any country, as they provide numerous opportunities and variations, applicable in every economic system.

Keywords: entrepreneurship, innovation, inventiveness, economic development, economy, strategy.

JEL klasifikacija: L26

DOI: 10.5937/trendpos2102033S

UDK: 330.341.1(497.11)

005.591.6

COBISS.SR-ID 52307721

1. Uvod

Inovacije i preduzetništvo usko su povezani i predstavljaju temelj razvoja napredne ekonomije i društva u celini. Kako bi se preduzetništvo razvijalo, naročito u savremenom okruženju koje obiluje konkurencijom i izuzetno naprednim otkrićima u struci i nauci, neophodno je motivisati preduzetnike da budu inovatori. Takođe, potrebno je pospešivati kreativnost u razvoju poslovanja.

Preduzetništvo je pokretač ekonomskog razvoja svakog društva, a dužnost države je da osigura sve uslove za njegov razvoj. U svakoj razvijenoj zemlji, upravo su preduzetnici ti koji svojim kontinuiranim radom i primenom inovativnih rešenja najviše doprinose ekonomskom razvoju i otvaraju novih radna mesta. Uz njihovu pomoć smanjuje se nezaposlenost u državi.

Od izuzetne je važnosti da se stvore uslovi koji će osigurati kontinuirani razvoj preduzetništva, budući da će se tako doprineti ekonomskom razvoju. Iz tog razloga, potrebno je stvoriti okruženje koje preduzetnicima omogućava kreativan, inovativan i slobodan razvoj, što će za posledicu imati ne samo lične koristi za preduzetnika i preduzeće, već i za celokupnu ekonomiju.

Inovativnost je ključni element ekonomskog rasta i razvoja, tako da je nužno da se uloži napor u cilju stvaranja inovativne klime i podrške inovativnim preduzetnicima

Mladim preduzetnicima, kao i potencijalnim preduzetnicima koji u preduzetništvo ulaze iz različitih razloga (nezaposlenost, kreativnost, nezadovoljstvo sadašnjim poslom, vizionarstvo, inovativan način razmišljanja i pristup problemima na poslu itd.), treba omogućiti da lakše detektuju osnovne probleme na koje preduzetnici nailaze.

Cilj savremenog preduzetništva je da se neprestano razvija preduzetnička klima, koju, pre svega, karakteriše orijentacija na individualnu inicijativu, kreativnost i inovacije, kao i na stvaralačku atmosferu usmerenu na prevladavanje postojećeg i stvaranje novog, drugačijeg i humanijeg društva [10]:

Značaj preduzetništva za privredu svake države ogleda se u četiri njegove osnovne funkcije [10]:

- otvaranje novih radnih mesta i pomaganje ekonomskom rastu;
- povećanje konkurentnosti;
- razvijanje ličnih potencijala preduzetnika;
- razvijanje opštih društvenih interesa.

Razvoj jednog društva ne počinje u preduzećima, već od ranog detinjstva, kada bi trebalo podsticati kreativnost dece i mladih, kako od strane porodice, tako i od okruženja, poput vrtića, škola i ostalih institucija.

Kreativnost je prisutna u svakom čoveku, samo je pitanje većeg ili manjeg talenta, koga pojedinac može koristiti kako bi izrazio tu kreativnost u rešavanju problema ili predlaganju boljih rešenja iz svih aspekata života.

Ovaj rad bavi se pitanjima koja se odnose na motivaciju preduzetnika, ocenu okoline i podršku, s aspekta inovacija i kreativnosti, od strane države i ekonomskog okruženja u Republici Srbiji prema preduzetnicima.

Ciljevi istraživanja prezentovanog u ovom radu su:

- definisanje pojmova inovacija, preduzetništva i ekonomskog razvoja;
- ostvarivanje uvida u trenutno stanje preduzetničke klime u Republici Srbiji;
- uočavanje preovlađujućih trendova u preduzetništvu, s aspekta inovativnosti;
- detektovanje problema i najvećih ograničenja u razvoju preduzetništva, s aspekta inovativnosti;
- predlaganje mogućih rešenja;

-
- anketiranje preduzetnika u Republici Srbiji iz različitih sektora privrede, s ciljem prikupljanja primarnih podataka o podsticanju inovativnosti u preduzetništvu;
 - objektivno sagledavanje i interpretacija rezultata dobijenih istraživanjem, kako bi se dobio uvid u stvarno stanje;
 - ocena zadovoljstva preduzetnika trenutnom situacijom u vezi sa razvojem inovativnosti u preduzetništvu.

Metode istraživanja, korišćene u ovom radu su: istorijska metoda, deskripcija, metoda analize i sinteze uz adekvatnu primenu kvantitativne metode, kao i istraživanje putem anketnog upitnika, distribuiranog elektronskom poštom na adrese većeg broja preduzetnika u Republici Srbiji (na bazi slučajnog uzorka).

Preduzetnici koji su se odazvali istraživanju posluju u okviru različitih sekundarnih i tercijarnih sektora, poput industrije, građevinarstva, trgovine, ugostiteljstva, turizma. Anketom su obuhvaćeni: Beograd, Novi Sad, Subotica, Kragujevac, Kraljevo, Niš i Leskovac. Istraživanju se odazvalo 89 ispitanika, u razdoblju od marta do avgusta 2021. godine, pretežno iz manjih i srednjih preduzeća.

2. Preduzetničko okruženje i uloga države

Ekonomski razvoj predstavlja kvalitativnu kategoriju koja sadrži i neke parametre koje nije moguće precizno izmeriti ili bliže odrediti, već se o njima može govoriti samo opisno. Pod ekonomskim razvojem, odnosno razvijenosti, prvenstveno se podrazumevaju stvari poput [2]:

- obrazovne strukture;
- izdvajanja za nauku, istraživanje i razvoj;
- broja svršenih studenata tokom jedne godine;
- udela fakultetski obrazovanog stanovništva u radnoj snazi;
- očekivanog trajanja života populacije itd.

Ekonomski razvoj i ekonomski rast mogu se posmatrati s aspekta kvantitativne, ali i kvalitativne komponente koja određuje jednu sredinu. Osim važnosti koja se pridaje rastu BDP-a, neophodno je akceptirati i kvalitet života u nekom društvu, kao i porast ili pad životnog standarda. Da bi se društvo razvijalo, potrebno je omogućiti razvoj svakog pojedinca, svakog čoveka koji je deo toga društva.

Što se tiče države, njena uloga u ekonomskom smislu je da osigura zakonodavni okvir za uspešnu ekonomiju. Privredni subjekti se osnivaju u skladu s propisima koje je donela država, a ona određuje i poreze, koji su u krajnjoj liniji troškovi proizvodnje (porez na dodatu vrednost, porez na dohodak itd.), kao i dažbine u vezi sa zaradama zaposlenih. Država je ujedno i preduzetnik koji se kroz preduzeća u državnom vlasništvu pojavljuje na tržištu [2].

Kako bi preduzetničko okruženje pogodovalo razvoju talentovanih pojedinaca, nagrađivalo ih, kako statusno tako i finansijski, država za primarni cilj mora da ima dobrobit svih pojedinca i celokupnog društva, a ne samo onih pojedinaca koji, zahvaljujući svom statusu, ili političkim vezama, imaju povlašćeni status, a sve na teret talentovanih i inovativnih pojedinca bez političkih veza i statusa moći jer nisu deo državnog aparata.

Uloga države i državnog aparata ključna je za podsticanje progresivnih i inovativnih ideja u svim segmentima života čoveka, a posebno u preduzetništvu. Na putu od ideje do njene realizacije, ali i opstanka u ekonomskoj strukturi, mogući preduzetnički uspeh (ili neuspeh) najviše zavisi od društvenog razvoja i državne pomoći [6].

3. Važnost inovativnosti i preduzetništva za ekonomski razvoj

Jedan od ključnih zadataka ekonomskog razvoja je da pospešuje preduzetnički duh. Država ne može opstati bez vlasnika kapitala i menadžera, spremnih da preuzimaju rizike, otvaraju nove proizvodne pogone, usvajaju nove tehnologije i uvode nove načine poslovanja. Na najosnovnijem nivou, inovacije i preduzetništvo uspevaće u privrednim sistemima u kojima su vlasnička prava jasna i potpuna, a porezi i druge dažbine niski i predvidljivi [1].

Predmet analize mnogih autora bile su inovacije i preduzetništvo [15][16][17][18] što pokazuje značaj njihove uloge u današnjem poslovanju. Preduzetništvo je najbitniji element, odnosno resurs za uspešno odvijanje proizvodnje. Ono podrazumeva ne samo poslovnu ideju za otvaranje preduzeća (privrednog društva, preduzetničke radnje), već i osmišljavanje proizvodnih procesa. Za razliku od menadžera, kao i predstavnike određenih zanimanja koji se pojavljuju na tržištu rada kao radnici, preduzetnici su posebna kategorija poslovnih ljudi, prvenstveno vezana uz određeni stil života i način razmišljanja.

Preduzetništvo bi se moglo opisati kao određeni tip poslovnog ponašanja i stila života, koji je obeležen proaktivnim pristupom, u kome pojedinac odlučuje samostalno (ili u partnerstvu s drugim pojedincima), vlastitim i/ili pozajmljenim sredstvima ulazi u rizik otvaranja preduzeća i pokretanja određenog posla, ili proizvodnje, kako bi na taj način zadovoljio potrebe kupaca, sebi ostvario profit i zadovoljio svoje motive [2].

Inovativnost, u savremenim uslovima privređivanja, jedan je od najznačajnijih faktora opstanka, rasta i razvoja svakog privrednog subjekta. Inovacije predstavljaju osnovni pokretač razvoja privrednog društva i preduzetnika, nacionalne privrede i društva u celini. Inovativnost ima ključnu ulogu u razvoju ekonomije bazirane na znanju, budući da podrazumeva efikasnu primenu novih ideja za unapređenje poslovanja, u skladu sa potrebama potrošača i promenama na tržištu [8].

Značaj inovativnosti za ekonomski sistem države ogleda se i u tome što inovacije [5]:

- predstavljaju jedan od ključnih faktora unapređenja produktivnosti;
- mogu pomoći u procesu uvećanja biznisa, kroz uvođenje potpuno novog načina rada;
- mogu smanjiti troškove proizvodnje kroz uvećanje efikasnosti rada;
- predstavljaju izvor realne konkurentne prednosti individualnog biznisa i jedan od efikasnijih načina za održiv prosperitet ekonomske grane i ekonomije u celini.

Većina razvijenih zemalja svoje blagostanje temelji upravo na preduzetništvu i preduzetnicima. U skladu sa navedenim, preduzetnici u malim i srednjim preduzećima razvijenih zemalja su ti koji zauzimaju najznačajniji udeo u stvaranju nacionalnog bogatstva. Oni su ti koji svojim idejama, inicijativom i marljivošću značajno doprinose stvaranju društvenog blagostanja.

Da bi se stvorili uslovi za nove preduzetničke projekte, potrebno je usklađeno podizati nivo kvaliteta i sigurnosti poslovanja na mnogim nivoima. Tako, potrošači moraju da imaju perspektivu rasta zarada i budućeg raspoloživog dohotka, kao i otvaranja mogućnosti za povećanu stopu zapošljavanja. Sa druge strane, privrednim subjektima treba osigurati realne temelje za očekivanje porasta buduće tražnje, smanjenje kamatnih stopa, kao i povećane likvidnosti unutar ekonomskog okruženja. Njihova uloga posebno je značajna u zemljama u tranziciji koje se suočavaju sa problemima visoke nezaposlenosti, niskog stepena privredne aktivnosti, nedovoljne konkurentnosti i nedostatka investicija i u kojima su još uvek prisutna velika, neefikasna državna preduzeća [14].

Cilj svake ekonomije je tržišni rast, a naročito savremenih ekonomija koje su prisiljene na ubrzano suočavanje s promenama, što zbog razvoja nauke, što zbog hiperprodukcije i ubranog rasta broja preduzetnika, a samim time i konkurenata. Konkurencija podstiče inovativnost i kreativnost, ne dozvoljava predah i zaostajanje, jer to može dovesti do katastrofalnih posledica za preduzetnike.

U Republici Srbiji, zbog visoke stope nezaposlenosti i ekonomske neefikasnosti ekonomije, preduzetništvo predstavlja mogući potencijal ekonomskog prosperiteta. U skladu sa tim, Vlada Republike Srbije neprestano apostrofirala preduzetništvo i mala preduzeća kao generator razvoja nacionalne ekonomije. Ovo je važno i zbog toga što je poslednjih tridesetak godina u Srbiji zapravo vođena antiindustrijska politika. Umesto orijentacije na proizvodnju za izvoz i tako generisano zapošljavanje i porast BDP-a, kod nas su se ekonomskom politikom i drugim merama podsticali uvoz i potrošnja.

Po mišljenju autora, mikro, mala i srednja preduzeća su i temelj naše ekonomije. Ona su glavni izvor zapošljavanja, pokretač inovativnosti, kao i integracije u evropske tokove.

4. Rezultati istraživanja

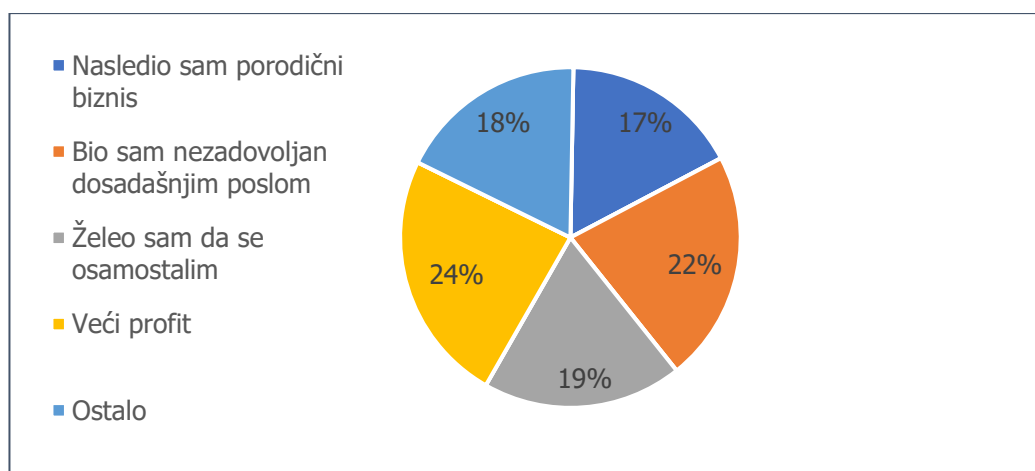
Primarno istraživanje sprovedeno u ovom radu obuhvatilo je upravo temeljna pitanja i probleme sa kojima se susreću preduzetnici u Republici Srbiji, s aspekta inovacija, kreativnosti i značaja istih za njihov rast i razvoj. U istraživanju je sudelovalo 89 preduzetnika, predstavnika malih i srednjih preduzeća s područja Beograda, Novog Sada, Subotice, Kragujevca, Kraljeva, Niša i Leskovca.

Tabela 1. Učešće preduzetnika u anketi po gradovima

Grad	Broj preduzetnika koji su učestvovali u anketi
Beograd	33
Novi Sad	16
Subotica	6
Kragujevac	9
Kraljevo	5
Niš	15
Leskovac	5

Najveći broj preduzetnika koji su učestvovali u anketi, tj. putem elektronske pošte odgovorili na postavljena pitanja je iz Beograda – 33, što je i logično, budući da je najviše preduzetnika i registrovano u glavnom gradu, a i najveći broj upitnika je i poslat preduzetnicima iz Beograda. Po broju učesnika, izdvojili su se Novi Sad (16) i Niš (15) učesnika, nakon čega slede Kragujevac sa 9, Subotica sa 6 i Kraljevo i Leskovac sa po 5 učesnika u anketi.

U nastavku su prikazani odgovori anketiranih preduzetnika o motivaciji pri preduzetničkom poslovanju.

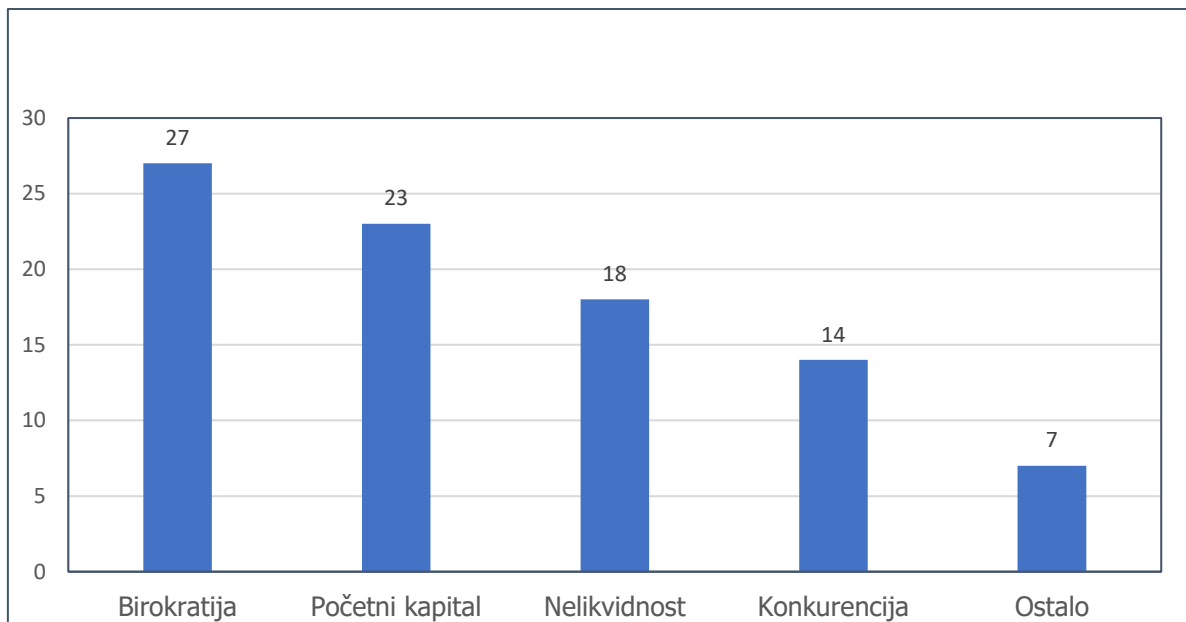
Grafikon 1. Šta Vas je motivisalo da postanete preduzetnik?

Izvor: Autor

Većina anketiranih preduzetnika motivaciju za preduzetništvom pronašla je u:

- želji za sticanjem većeg profita (24%);
- nezadovoljstvu dosadašnjim poslom (22%),
- želji za samostalnošću (19%).

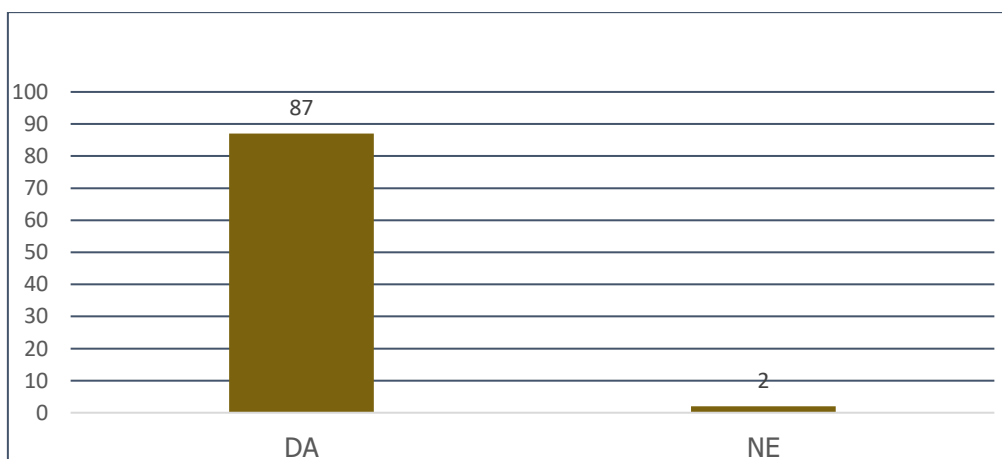
Tek njih 17% nasledilo je porodični posao, dok je 18% navelo ostale razloge, poput slučajnih prilika koje su se ukazale, saradnje sa prijateljima i partnerima i sl.

Grafikon 2. Koji su bili najveći izazovi sa kojima ste morali da se suočite kada ste otpočeli preduzetnički biznis?

Izvor: Autor

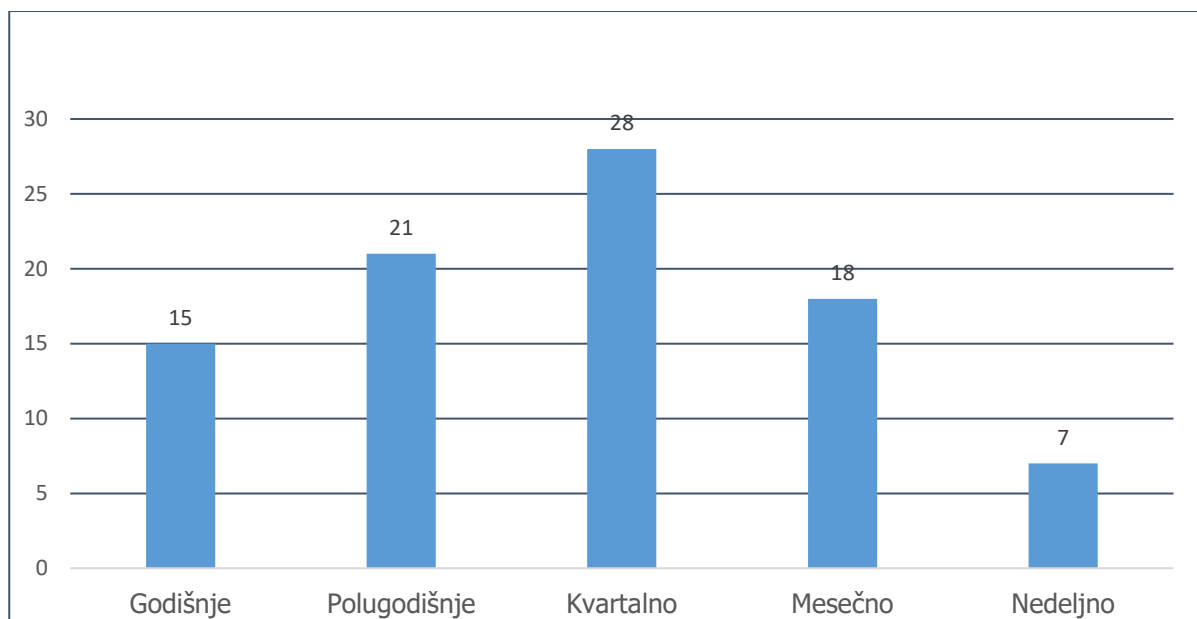
Iz gornjeg grafikona vidljivo je da je birokratija bila najveći izazov sa kojim se kao preduzetnik početnik moralo suočiti 27 ispitanih preduzetnika, prikupljanje kapitala predstavljalo je najveći izazov za njih 23, nelikvidnost za 18 ispitanika, a konkurencija za 14 ispitanih preduzetnika.

Grafikon 3. Smatrate li inovativnost i preduzetništvo ključnim za ekonomski razvoj?

Izvor: Autor

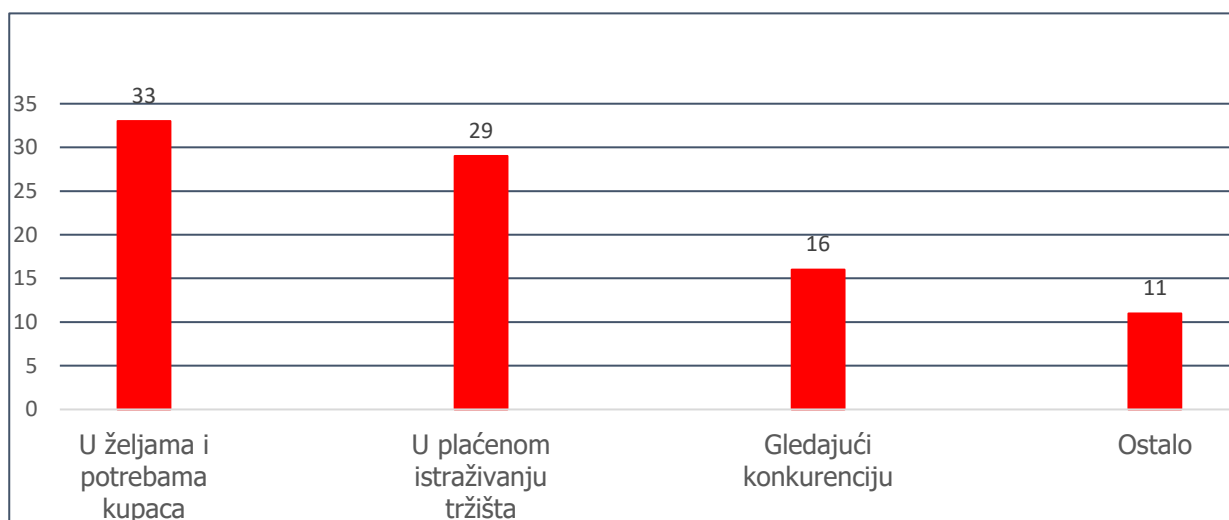
Iz gornjeg grafikona vidljivo je da 87 ispitanika inovativnost i preduzetništvo smatra ključnim za ekonomski razvoj, a samo njih dvoje smatra suprotno.

Grafikon 4. Koliko često inovirate svoje poslovanje?

Izvor: Autor

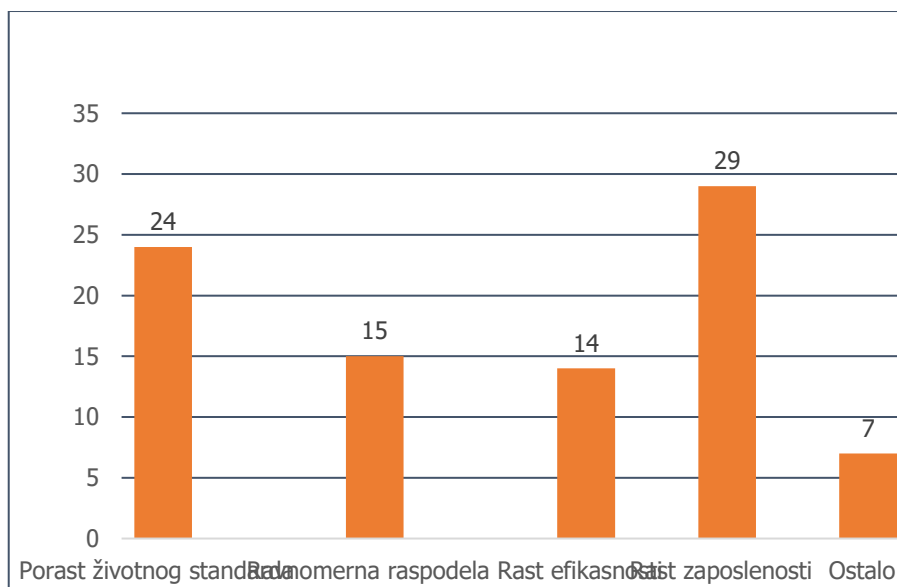
Rezultati prikupljeni anketiranjem preduzetnika pokazali su da njih sedam inovira poslovanje nedeljno, 18 mesečno, 28 preduzetnika inovira poslovanje kvartalno (što je ujedno i najveći broj ispitanika), 21 preduzetnik to čini polugodišnje, a petnaest ispitanih preduzetnika inovira poslovanje jednom godišnje.

Grafikon 5. Gde pronalazite inspiraciju i ideje za inoviranje preduzetničkog biznisa?

Izvor: Autor

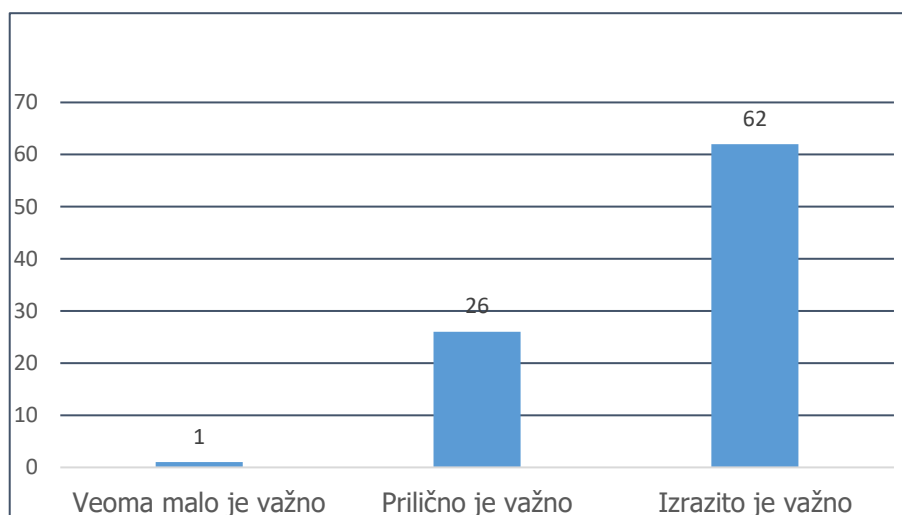
Obrađeni rezultati ankete koju su popunjavali preduzetnici ukazuju na to da njih 33 inspiraciju i ideje za inoviranje preduzetničkog biznisa pronalazi u iskazanim željama svojih potrošača, 29 u rezultatima plaćenog istraživanja tržišta, 16 preduzetnika posmatra kako se ponaša konkurencija, u smislu inoviranja poslovanja, dok je 11 ispitanika pružilo ostale odgovore (intuicija, pretpostavka itd.).

Grafikon 6. Na koje indikatore ekonomskog razvoja preduzetništvo ima najveći uticaj?

Izvor: Autor

Rezultati ukazuju na to da najveći broj anketiranih preduzetnika smatra da preduzetništvo ima najveći uticaj na rast zaposlenosti (29), 24 smatra da je najveći uticaj na porast životnog standarda, 15 na ravnomernu raspodelu društvenog bogatstva, a 14 preduzetnika smatra da je indikator na koji najviše utiče preduzetništvo - rast efikasnosti privrede i ekonomije jedne države. Sedam ispitanika dalo je drugačije odgovore (zadovoljstvo zaposlenih, lična satisfakcija itd.), što se i ne može smatrati indikatorima ekonomskog razvoja.

Grafikon 7. Koliko je važno propulzivno i podsticajno preduzetničko okruženje za ekonomski razvoj?

Izvor: Autor

Uočljivo je da najveći broj ispitanika smatra da je propulzivno i podsticajno preduzetničko okruženje izrazito važno za ekonomski razvoj (62), 26 anketiranih preduzetnika smatra da je prilično važno, dok je samo jedan preduzetnik odgovorio da je veoma malo važno.

Među ostalim prikupljenim podacima od preduzetnika, autor ovoga rada izdvaja podatke po kojima je većina ispitanika prilikom započinjanja preduzetničkog biznisa naišla na probleme administracije, posebno ako se radilo o „drugačijim“, „nesvakidašnjim“ ili inovativnim i

kreativnim poslovnim poduhvatima, a koji još uvek nisu, bar u većoj meri, zastupljeni na tržištu Republike Srbije.

Pojedini preduzetnici su istakli da je najlakše osnovati preduzetničku radnju (ili privredno društvo) koje će se baviti već dobro poznatim i uhodanim poslovima, dok je puno teže administrativno zadovoljiti forme nekih novih i progresivnijih načina poslovanja.

Takođe, preduzetnici su naveli da su davanja, fiskalni i parafiskalni nameti veoma visoki, tako da je često nemoguće izdvajati sredstva u dalji razvoj preduzetničkog biznisa, naročito kada se radi o novim tehnologijama. Istakli su i to da inovacije, kao kategorija kojom se podstiče preduzetništvo, postoje više na papiru nego u praksi (kroz sistem koji bi morao da obezbedi beneficije preduzetnicima).

Osim svega što je istaknuto, jedan od važnijih podataka koje navode preduzetnici jeste i raskorak između sistema obrazovanja mladih i stečenog znanja kroz teoriju i praksu, sa onim veštinama koje zahteva moderno preduzetničko okruženje, tako da je u tom segmentu neophodan veliki iskorak, u cilju osposobljavanja mladih ljudi za poslove koje im preduzetnici mogu ponuditi.

Isto se odnosi i na zaposlene koji dolaze iz državnog (javnog) sektora, gde su efikasnost, znanje, inovativnost i kreativnost, kao i sposobnost vlastitog razmišljanja i donošenja odluka, značajno manji od onoga što se očekuje u privatnom sektoru.

Boljoj obučenosti za posao naročito može doprineti sticanje znanja i veština u oblasti neformalnog obrazovanja odraslih, čiji sastavni deo predstavlja i stručno osposobljavanje i usavršavanje, koje je namenjeno osobama koje su delimično ili potpuno završile formalno obrazovanje (osnovnu ili srednju školu, u trogodišnjem ili četvorogodišnjem trajanju), a koje žele da unaprede svoje veštine ili da se, putem ovog vida edukacije, faktički prekvalifikuju u drugo zanimanje [11].

5. Zaključak

Na osnovu pregleda teorije, istorijskog i deskriptivnog istraživanja, kao i primarnog istraživanja sprovedenog u ovom radu, može se zaključiti da su inovativnost, preduzetništvo i ekonomski razvoj neraskidivo povezani, međuzavisni i u kontinuiranoj korelaciji.

Na temelju inovativnosti i preduzetništva u određenoj državi, moguće je predvideti ekonomski razvoj u istoj. Takođe, na temelju postojećeg nivoa ekonomskog razvoja, moguće je saznati koliko je preduzetničko okruženje, u prethodnom periodu, bilo podsticajno i propulzivno.

Trenutno stanje u Republici Srbiji, sa aspekta preduzetnika koji su učestvovali u anketi, ukazuje na činjenicu da se preduzetnici susreću s brojnim izazovima, poput birokratije, nejasnih propisa, prikupljanja osnivačkog kapitala, nelikvidnosti itd.

Preduzetnici svakodnevno svedoče o veoma jakom uticaju preduzetništva na ekonomski razvoj. Uspešan preduzetnički biznis otvara radna mesta, smanjuje nezaposlenost, dovodi do porasta životnog standarda i pokretanja ekonomije.

Trendovi razvoja inovativnosti i preduzetništva potvrđuju da u svakoj državi, u tržišno orijentisanoj ekonomiji, preduzetnici imaju vodeću ulogu. Oni su ti koji svojim kontinuiranim radom i primenom inovativnih rešenja određuju stanje (kada je ekonomija u pitanju) u državi.

Problemi i najveća ograničenja, koja najviše otežavaju preduzetnički biznis u Republici Srbiji, po mišljenju anketiranih preduzetnika su: birokratija, izostanak državne pomoći, preveliki porezi i parafiskalni nameti, kao i prilično nejasni i kontradiktorni propisi.

Uspešno je anketirano 89 preduzetnika iz različitih gradova u Republici Srbiji. Čak 88 ispitanika smatra inovativnost i preduzetništvo ključnim za ekonomski razvoj.

Preduzetnici svoje poslovanje najčešće inoviraju polugodišnje ili kvartalno. Inspiraciju pronalaze u rezultatima istraživanja tržišta, kao i u željama i potrebama potražnje.

Preduzetništvo ima direktan uticaj na indikatore ekonomskog razvoja: porast životnog standarda, ravnomernu raspodelu, rast efikasnosti, rast zaposlenosti.

Preduzetnici traže propulzivno i podsticajno preduzetničko okruženje. Svesni su da bez navedenog ne mogu egzistirati niti napredovati.

6. Bibliografija

- [1] Drucker, P. The Discipline of Innovation, Harvard Business Review, 2002
- [2] Delač, D. Makroekonomija: za preduzetnike i menadžere, 2014, Zagreb: Grupa VERN d.o.o.;
- [3] Hisrich, R. D., Peters, M. P. i Shepherd, D.A., Preduzetništvo. 2011, Zagreb: MATE d.o.o.;
- [4] Karavidić S., Čukanović-Karavidić M., Menadžment, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, 2016;
- [5] Krstić, M. Upravljanje inovacijama, 2013, Beograd: Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo;
- [6] Ožegović, L. Menadžment malih i srednjih preduzeća - budućnosti Srbije, Ekonomija, teorija i praksa, 2011, Godina IV, Broj I, 140-153
- [7] Ravić, N., Radić, V., Značaj inovacija za ostvarivanje održive konkurentske prednosti organizacija, Zapošljavanje, obrazovanje i preduzetništvo, 2015, Beograd, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo;
- [8] Ravić, N., Gavrić, G. Uloga i značaj inovacija za razvoj malih i srednjih preduzeća u Republici Srbiji, Ekonomija, teorija i praksa, 2015, Godina VIII, Broj IV, 47-63;
- [9] Ristić Ž., Menadžment znanja, 2001, Ekonomija nauke i obrazovanja, Beograd
- [10] Škrtić, M. i Mikić, M. Preduzetništvo, 2011, Zagreb: Sinergija-nakladništvo d.o.o.;
- [11] Šormaz G., Značaj neformalnog obrazovanja za privredu Srbije, Naučno - stručni časopis "Trendovi u poslovanju", 2020, broj 16, sveska 2, ISSN 2334-816X, strane 39 – 48, izdavač: Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd;
- [12] WIPO . Recommendations for strengthening the role of small and medium-sized innovation enterprises in countries of the commonwealth of independent states, 2008, Prepared by the Division for Certain Countries in Europe and Asia, tool_6;
- [13] www.dgt.uns.ac.rs/download/mendog_skripta.pdf 06.09.2019
- [14] Ilić Đ. Razvoj i mesto preduzetništva u privredi Republike Srbije, Trendovi u poslovanju, Visoka poslovna škola strukovnih studija Prof. dr Radomir Bojković,, Kruševac, 2018, vol. 6, br. 1, str. 1-10.
- [15] Vujičić S., Ravić N., Nikolić M. Uticaj planiranja na razvoj inovacija u malim i srednjim preduzećima, Trendovi u poslovanju, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, 2021, vol. 9, br. 1, str. 78-83
- [16] Milanović J. Analysis of the competitiveness of the sector of small and medium enterprises and entrepreneurs in the Republic of Serbia, International Review, Faculty of Business, Economics and Entrepreneurship, Belgrade, 2020, ISSN 2217-9739, br. 1-2, str. 128-135
- [17] Agrawal R. International Review, Faculty of Business, Economics and Entrepreneurship, Belgrade, 2016, Br. 1-2, str. 117-124, 2016
- [18] Zakić N., Bugarčić M., Milovanović M. Proclivity for open innovation in the case of agricultural and food companies in Serbia, International Review, 2017, br. 3-4, str. 64-71, 2017